

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики та математичних методів в економіці

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 051 «Економіка»
(шифр та найменування спеціальності)
За освітньою програмою
«Статистика бізнесу»
(назва освітньої програми)

на тему:
**«Розвиток малого підприємництва як фактор конкурентоспроможності
національної економіки»**

Виконавець:

Студентка факультету економіки та
управління підприємництвом

Чайковська О. О. _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Ольвінська Ю. О. _____

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність проблеми. Розвиток малого підприємництва є одним з найважливіших чинників не тільки становлення, але й розвитку ринкової економіки України, особливо в умовах економічної і політичної нестабільності, які актуальні для нашої країни сьогодні. Розвитку малого підприємництва як фактору конкурентоспроможності національної економіки передують низка чинників, серед яких особливе місце посідає проблема створення певних і належних умов для розвитку підприємництва в країні. Цей аспект потребує підвищеної уваги зі сторони органів виконавчої влади.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Статистичний аналіз основних показників, що характеризують розвиток малого підприємництва як фактору конкурентоспроможності національної економіки України.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи є:

- 1) ознайомитися з актуальним станом малого підприємництва України та проблемами його розвитку;
- 2) виявити тенденції обсягів сектору малого підприємництва, що склалися за останні роки;
- 3) оцінити регіональні особливості розвитку малого підприємництва України;
- 4) виявити основні тенденції та можливі шляхи (прогноз) розвитку стану малого підприємництва України;
- 5) проаналізувати основні показники життєдіяльності суб'єктів підприємницької діяльності;
- 6) ознайомитися з методами оцінки розвитку підприємництва на базі системи індикаторів;
- 7) провести інтегральний аналіз регіонів України за рівнем розвитку малого підприємництва;
- 8) побудувати кореляційно-регресійні моделі обсягу реалізованої продукції малих підприємств;
- 9) зобразити графічно результати аналізу.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є кількісно-якісна характеристика показників, що характеризують рівень розвитку підприємництва в Україні та в окремих її регіонах у 2010-2019 роках.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є статистичний аналіз просторово-часової варіації сукупності суб'єктів сектору малого підприємництва України.

Методи дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи використовувались такі статистичні методи: метод статистичного групування, метод відносних та середніх величин, метод аналізу динаміки рядів, методи середньої плинної та аналітичного вирівнювання, метод інтегральної оцінки, КРА, графічний метод. Для обробки й аналізу

інформації використовувалися такі комп'ютерні програми: Microsoft Excel 2016 та Microsoft Word 2016.

Інформаційною базою дослідження є наукові публікації вітчизняних і закордонних вчених, нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників України, електронні ресурси офіційних сайтів Державної служби статистики та державних установ, матеріали науково-практичних конференцій, професійних періодичних видань.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано статтю:

1. Чайковська О. О. Розвиток та сучасний стан малого підприємництва в Україні / О. О. Чайковська, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. . – Одеса: Одеський нац. ун-т, 2022. - Вип. 8. – Ч.2. – С.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми кваліфікаційної роботи, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

В першому розділі кваліфікаційної роботи **«Теоретичні засади розвитку малого підприємництва як фактору конкурентоспроможності національної економіки»** було розглянуто методологічні та теоретичні основи вивчення поняття підприємництва, було висвітлено законодавчі та нормативні бази у сфері підприємництва, наведено основні класифікації підприємств за розміром; розглянуто основні проблеми розвитку та сучасний стан підприємництва в Україні, наведено приклади досвіду країн світу задля розвитку сектору малого підприємництва.

В другому розділі кваліфікаційної роботи **«Статистичний аналіз суб'єктів малого підприємницької діяльності: сучасний стан та проблеми розвитку»** було проведено аналіз динаміки показників кількості малих підприємств в Україні, проведено аналіз розподілу кількості суб'єктів господарювання малого бізнесу за окремими видами економічної діяльності в Україні, проведено диференціацію регіонів України за кількістю підприємств. Здійснено прогнозування обсягу реалізованої продукції малих підприємств в Україні на майбутні роки.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи **«Оцінка розвитку малого підприємництва на базі системи індикаторів»** розраховано інтегральні індекси рівня розвитку малого підприємництва в окремих регіонах України, проведено кореляційно-регресійний аналіз обсягів реалізації продукції малих підприємств в Україні.

ВИСНОВКИ

Проведений у роботі аналіз показав, що розвиток малого підприємництва в Україні значно відстає від потреб сучасної української економіки. Малі підприємства, що є рушійною силою економік більшості розвинених країн світу, в Україні поки що самі потребують особливої уваги та підтримки з боку держави. Головними перешкодами для подальшого зростання є складність законодавства, корупція нестабільна політична ситуація. Серед перешкод також є чинники, що пов'язані з державним регулюванням – пряме та непряме (адміністративне) податкове навантаження. Крім того, малим підприємцям заважає складність отримання документів і бюрократизм. Одним із показників, що відображає ступінь конкурентоспроможності країни у світове господарство, розвиток її зовнішньоекономічних зв'язків та прагнення до створення відкритої, експорт-орієнтованої моделі економіки — підтримка сектору малого підприємництва, Україна значно поступається переважній більшості країн з трансформаційною економікою.

Про стан розвитку малого та середнього підприємництва, в першу чергу, свідчить його внесок у валовий внутрішній продукт (ВВП). У країнах ЄС, а також США та Японії більше половини ВВП створюється малими та середніми підприємствами. Найбільший вклад у ВВП належить малому та середньому підприємству в Італії (68%). На даний момент і протягом багатьох років в структурі підприємств України склалася цілком стабільна ситуація: питома вага малих підприємств України а загальному обсязі складає приблизно 95%, середніх підприємств – майже 5%, а великих – менше одного відсотка (0,2%).

На сьогоднішній день малий бізнес в Україні є найчисельнішим способом ведення господарства. Найбільшу питому вагу в загальній кількості підприємств займає саме малий бізнес з максимальним значенням в майже 96% і мінімальним в 94%. Але деякі показники діяльності малих підприємств мають тенденцію до скорочення. Так, кількість працюючих у 2020 році в порівнянні з 2010 роком зменшилася на 18,1% або на 370 тисяч осіб. В середньому щорічно цей показник зменшувався на 0,2%. Економічна сутність цього зменшення є суто негативною як для сфери малого підприємництва, так і для економіки країни в цілому, оскільки малий бізнес є головним джерелом робочих місць. Попри те, що кількість найманих працівників поступово зменшується, обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) сфери малого бізнесу постійно збільшуються. У 2021 році обсяги реалізації склали 2 576 371 млн. грн., що більш ніж у 4 рази рівня 2010 року.

Найпопулярнішим напрямком ведення підприємницької діяльності серед суб'єктів малого підприємництва є оптова та роздрібна торгівля. Щодо стрімкого росту, то за період з 2010 по 2021 рік кількість малих підприємств, що займаються діяльністю в сфері інформації та телекомунікації, зростала в середньому щорічно на 16%. Таке зростання зумовлено стрімким розвитком сфери інформаційних технологій та великим попитом на продукцію цієї галузі.

Групування регіонів Україна за ознакою кількості суб'єктів малого підприємництва показало, що в перші три групи потрапили більшою мірою регіони заходу і півночі України. Групування регіонів України за ознакою рівня розвитку малого підприємництва у 2020 році порівняно з 2015 роком показує, що ситуація з малим підприємництвом дещо покращилася, так як у групі з найменшими показниками у 2015 році числилось 12 регіонів, а у 2020 році із плином часу і відносною стабілізацією соціально-економічної ситуації після вторгнення на сході України, в цілому стан підприємництва покращився, про що свідчить перегрупування регіонів з чисельністю першої групи вже у 10 областей.

Проведений аналіз диференціації областей України свідчить про недостатній рівень розвитку бізнесу в регіонах України. До групи з низьким рівнем розвитку потрапили 54% областей України. У 2020 році до цієї групи потрапили Кропивницька, Чернівецька, Хмельницька, Херсонська області, що займали лідируючі позиції порівняно з 2010 роком (інформацію надано у порядку зменшення показника). До групи з середнім рівнем розвитку малого бізнесу у 2020 році відносяться 10 областей (42%). Також до групи з високим рівнем розвитку бізнесу у 2020 році потрапила лише Дніпропетровська область, яка покращила свої позиції порівняно з попередніми роками.

Особливу увагу слід звернути на розвиток підприємств в областях з низьким рівнем розвитку. Підвищення ролі підприємництва у цих областях сприятиме економічному зростанню регіону, створенню нових робочих місць, росту добробуту населення, насиченню внутрішнього ринку товарами та послугами та ін.

За допомогою інтегральних індексів можливо проаналізувати розвиток підприємництва також за видами економічної діяльності та провести глибокий аналіз у кожній області на рівні окремих районів. Такий підхід дозволяє виявити резерви росту малого підприємництва та негативні фактори, що стримують розвиток підприємництва. Це набуває особливого значення під час децентралізації.

Кореляційно-регресійна модель обсягів реалізації продукції малих підприємств показала такі результати: при збільшенні суми валових капітальних інвестицій на 1 тис. грн.. обсяг реалізованої продукції малих підприємств виробничої сфери збільшується на 4,542 тис грн., при збільшенні середньорічної кількості найманих працівників на 1 особу обсяг реалізованої продукції збільшується на 892,8 тис. грн.

Побудовані кореляційно-регресійні моделі можуть бути використані для прогнозування показника обсягу реалізованої продукції як по окремих малих підприємствах, такі по групах підприємств за видами економічної діяльності. Для цього в отримані кореляційно-регресійні моделі необхідно підставити проектні значення факторів. Таке прогнозування є доцільним при управлінні розвитком малого підприємництва і визначенні пріоритетних напрямків вкладення інвестицій, зайнятості трудових ресурсів тощо.

Проаналізувавши фактори, що впливають на процес управління розвитком малого підприємництва в Україні, особливо в умовах кризи, можна зазначити, що недосконалість теоретичних і нормативних положень оподаткування бізнесу і

підприємництва, відсутність цілісної науково-обґрунтованої концепції податкової політики у цьому секторі економіки обумовлюють недостатній рівень використання потенціалу бізнесу. Про це свідчить тенденція основних показників розвитку підприємств за 2010-2021 рр. Мале підприємництво, що є основою конкурентоспроможності країни, теоретично має великий потенціал. Підтвердженням тому став досвід багатьох країн світу, мале підприємництво в яких відіграє велику роль у соціально-економічному становищі країни, положенні її у світовій економіці, тощо.

АНОТАЦІЯ

Чайковська О. О.

(прізвище та ініціали студента)

«Розвиток малого підприємництва як фактор конкурентоспроможності національної економіки»

(назва кваліфікаційної роботи)

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності

051 «Економіка» за освітньою програмою

«Статистика бізнесу»,

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2022 рік

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – сектор малого підприємництва України

У роботі розглядаються теоретичні та методологічні питання щодо статистичної оцінки підприємницької діяльності сектору малого бізнесу в Україні, проведено аналіз динаміки кількості суб'єктів господарювання малого розміру в Україні. Проаналізовані основні показники діяльності малих підприємств України. Зроблено прогноз обсягів реалізації продукції малих підприємств на майбутні роки. Проведено аналіз регіональних особливостей розвитку малого підприємництва в Україні. Побудована кореляційно-регресійна модель обсягу реалізованої продукції малих підприємств в Україні.

Ключові слова: підприємницька діяльність, малий бізнес, економічний розвиток, конкурентоспроможність, статистичний аналіз.

ANNOTATION

Chaikovska O. O.

(surname and initials of the student)

«Development of small entrepreneurship as a factor of competitiveness of the national economy»

(title of qualification work)

qualifying work for obtaining a master's degree in a specialty

051 «Economics» for the educational program

"Business statistic",

Odessa National University of Economics

Odessa, 2022

The bachelor's qualification work consists of three sections. The object of the study is the small business sector of Ukraine.

The article examines theoretical and methodological issues related to the statistical assessment of the entrepreneurial activity of the small business sector in Ukraine, and analyzes the dynamics of the number of small business entities in Ukraine. The main indicators of the activity of small enterprises of Ukraine were analyzed. A forecast of sales volumes of small enterprises for the coming years has been made. An analysis of regional features of small business development in Ukraine was carried out. A correlation-regression model of the volume of sales of small enterprises in Ukraine was built.

Keywords: entrepreneurial activity, small business, economic development, competitiveness, statistical analysis.